

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

צו עיקול על בית המנוח
בגלל חוב הוצאות ההספרים בלוויה

תיק ממונות מס' 2316-עד

נושא הדיון

א' נתבקש ע"י ב' להתקין מערכת הגברה ללוויה של הרב ע'. את הבקשה מסר "בשם מפלגת ש"י והוסיף שהמפלגה תשלם את העלות. תחילה סרב א' לבקשה משום שהזמן עד ההלוויה היה רק מספר שעות, אך נכנע להפצרות וסיכם על תשלום של 150.000 ש"ח גם אם תהיינה תקלות". לאחר ההלוויה סרבו בניו של הרב המנוח לשלם את הוצאות ההגברה, משום "שב' אינו מוסמך להתחייב, והוא לא יסיים את שנתו". יו"ר מפלגת ש' השיב שאם א' יפחית את תביעתו בחצי יהיה מוכן לדבר אתו.

א' מבקש להזמין את הצדדים לבית הדין, ועד לדיון הוא מבקש - במעמד צד אחד - צו עיקול על בית הרב בעבור חובו, ולהתיר לו לאשרר צו זה גם בדרך חוקית.

פסק דין

הבקשה לצו עיקול זמני מתקבלת, וא' רשאי לאשרר זאת גם מבחינה חוקית.

(-) אברהם דוב לוין, אב"ד (-) מרדכי אייכלר (-) נפתלי צבי מרמורשטיין

השאלות לדיון

- א. שכר פועל כדי שיעבוד אצל חברו.
- ב. הוצאות הלוויה על מי.
- ג. קבלו היורשים מנכסי המת במתנת בריא, האם גובין מהם את חובותיו.

ד. האם מצוה על היורשים לפרוע החוב גם ממטלטלין.

ה. סמכות בית הדין להוצאת צו עיקול.

תשובה

א. בגמ' צ"מ עו א': דתניא, השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל תצירו נותן לו שכרו משלם וחוזר ונוטל מצעה"צ מה שההנה אותו. לא לריכא דאמר להו שכרכס על צעה"צ. ע"כ. משמע דכיון דשכרו לעשות בשלו הו"ל כאילו אמר שכרכס עלי, לפיכך נותן לו שכרו משלם, אבל אם אמר צפירוש לפועלים לעשות בשל תצירו או אפילו סתמא אינו לריך לתת כלום משלן. ובתוס' שם קיח א ד"ה לעשות כתבו בשם ר"י דהא פשיטא דאם שכרו לעשות בשל תצירו שומעין לו אם אומר טול מה שעשית בשכרך. ושם בתוס' ד"ה כאן, למאי דס"ד השתא אמאי ל"ל לו טול מה שעשית בשכרך יאמר לא אתן לך כלום כיון שלא עשית לי כלום. ע"כ. ומשמע דאם לא אמר לפועל שכרך עלי, כיון ששכר אותו לעשות מלאכה לתצירו, אומר לו לא אתן לך כלום, שלא עשית לי כלום. עיי' פס"ד ירושלים כרך ב עמ' רלז.

ובשו"ת הרשב"א ח"א סי' אלף קנז (הוזכר צ"י סו"ס שלג): שמעון שכר את ראובן לשנה, אע"פ ששכרו ללמד תינוקות תצירו, חייב ליתן לראובן זה שכרו משלם וכדתניא פרק האומנין השוכר את הפועל לעשות בשלו וכו'. ע"כ. ופסק באהצת חסד פ"י ס"ב שאם אמר לפועלים שכרכס עלי אפילו הודיעום שהוא שליח ואין המלאכה שלו הוא חייב בשכרם. ועיי' פס"ד ירושלים כרך ב עמ' קלג.

אמנם עיי' משפטי שלמה להגרש"ש קרלין ז"ל סי' טז בעובד שנתקבל לישיבה בחיפה והוא לא ידע שהישיבה קשורה עם ההנהלה צירושלים, וחשב שזה מוסד עלמאי ובעליו הוא המנהל, אזי המנהל הוא הצע"ד, אף שלמעשה ההנהלה צירושלים הם הצעלים של המוסד, ומיזב התשלומים של השכירות תל על המנהל, אמנם יכול גם לתבוע מההנהלה מדין שעבודא דר"כ, שהרי המנהל יכול לתבוע את ההנהלה על מה ששילם לעובד, אמנם מאחר שהדבר ידוע שהישיבה בחיפה היא חלק בלתי נפרד מהישיבה המרכזית צירושלים, לאו כל כמיניה של העובד לומר שהוא לא ידע מזה, ע"כ ברור שמעולם לא נתחייב המנהל של הסניף לשלם לתובע אלא רק בתור שליח של ההנהלה צירושלים, ואף שמשלם צ'קים שלו, אבל הכסף שהוא משלם הוא לא מכסף שלו, ע"כ הנתבע הוא ההנהלה צירושלים ולא המנהל המקומי, ועליו להתדיין במקום הנתבעים. ע"כ.

ב. בגמ' סנהדרין מו ב': איבעיא להו הספידא יקרא דחיי הוי או יקרא דשכבי הוי, למאי נפ"מ, דאמר לא תספדוה להו גברא, א"נ לאפוקי מזורשין. ופרש"י: לאפוקי מזורשין על כרחן שכר הספדין אי יקרא דשכבי כי אמר לא תספדוהו לייתיכן ליה ואי לא אמר ואמרי יורשין לא ניחא לן, כפינן להו, ואי יקרא דחיי הוא לדידיה לא לייתיכן ליורשיו לייתיכן. ובמסקנא בגמ' שם מו א' יקרא דשכבי הוא. לפי"ז אם לא

אמר המת כלום, ואמרו יורשיו לא ניחא לך, כפינן להו.

ופסק בשו"ע יו"ד סי' שדמ סעי' א': מצוה גדולה להספיד על המת כראוי ומלותו שירים קולו לומר עליו דברים המשבחים את הלב כדי להרבות זכיה ולהזכיר שבתו וכו'. ובסעי' ג': במקום שרגילין להשכיר מקוננות להספיד, חייב להשכיר מקוננות להספיד על אשתו, ואם לא רצה בא אציה ומשכיר ומוליא ממנו בעל כרחו. ובסעי' ט סס: יורשים שאינם רוצים לפרוע שטר הספדן מוליאים מהם בעל כורחם (ועיי' לפנת פענח כלאים (דף טז טור ג, ומתני"ע דף סז טור ג ועוד מקומות), דלדעת רש"י כתובות סט ב החיוב הוא על הנכסים מחמת חוב המת שאותו לא ירשו היורשים, ולדעת הרמב"ם זכיה ומתנה פ"א הכ"ד החיוב הוא על היורשים שגם חוב זה הם ירשו. ועיי' דובב מישרים ח"א סי' יט).

ובנידון דידן אין יורשי הרב יכולין לפטור עצמן מחיוב שכירות ההגברה להספדים, וכמו שפסק השו"ע הכ"ל שמוליאין מהם בעל כרחם.

ג. בשו"ע אבהע"ז סי' ק סעי' א נחלקו המחבר והרמ"א אם כתובה נגזית ממתנה מחיים שנתן הבעל ליורשיו, למחבר אם מכרם הבעל או נתנם במתנת זריא אינו גובה מהם, ולרמ"א בשם י"א (הגהות מיימוני פ"ו ומהר"י סי' פו ומהרי"ו סי' קנו) דוקא שנתן לאחרים, אבל אם נתן ליורשיו במתנת זריא גובהת כתובתה מהם. ועיי' ח"מ סי' לג ס"ק לג שהציא מהמרדכי ש"א דמתנת זריא לבניו הוי כירושה. משמע דלאו דוקא לענין כתובת אשה, אלא ה"ה לכל חובות המת מתנה מחיים לבניו דינה כירושה. וכ"כ בנתה"מ סי' רמו ס"ק א דלדעת המרדכי מה שנתן ליורשיו דינו כירושה. אבל התומים סי' קז סוף ס"ק ה כתב דלא כתב המרדכי שדינו כירושה אלא לגבי חוב הכתובה בלבד דהפקיעו חכמים מכח תקנת אושא אבל שאר בע"ח אינן יכולין לגבות מהמתנה, אלא שאם נראה לבי"ד שכוונת הנותן רק לערמה ותחבולה להפקיע החוב, כח בי"ד יפה לזטל ערמתו, והוא עשה שלא כהוגן וכו'.

ועיי' פס"ד ירושלים כרך יא עמ' רסב אם המוחזק ספרדי יכול לומר קים לי כהמחבר נגד הרמ"א.

ד. בגמ' ז"ק יד ב וש"ע סי' קז סעי' ג נפסק שמדין הגמ' אין זכות לבע"ח לגבות מן הירושה אלא קרקעות בלבד אבל המטלטלין אין משתעבדים, ומתקנת הגאונים שיגבה גם ממטלטלין, עיי' נ"י סוף ז"ב. אך בשו"ת ראב"ן סי' קז כתב דהאידנא מטלטלין משתעבדי מדינא, והוצא בש"ך סי' קז ס"ק ב וס"ק ח, וסי' קח ס"ק כב, ובנובי"ת חו"מ סי' נג. ועיי"ש סוף סי' לא, וחזו"א ז"ק סי' טו אוה לג, בדעת השו"ע.

ואמר אצ"י בגמ' כתובות לא ב דמצוה על היתומים לפרוע חוב אציהם, וכתבו חוס' ז"ב קנז א דאיירי שם במטלטלין שירשו שהיא מצוה בלי כפיה.

ה. המקור להוצאת לוי מניעה ועיקול הוא בדברי הרא"ש ז"ק פ"ק סי' ה: וכן מצאתי בשם הגאון ז"ל כתוב: דתקנתא דרבנן הוא, באינש דמפסיד נכסיה, משום השבת אציה. ולי נראה דלא נריכחא לתקנתא דרבנן אלא דין גמור הוא, שחייב אדם להליל עשוק מיד עושקו בכל טלדקי דמזי למיעבד. וכ"כ בשו"ת

הרא"ש כלל לו סי' ד. וכתב בשו"ת מהרש"ך ח"ג סי' נח שדן בשאלה אם כל בית דין רשאי לעכב או רק צי"ד מוחזק ומומחה, עפ"י מש"כ במ"מ מלוה ולוה פ"ב ה"ד שהדיין יש לו לחתוך הדין לפי האמת אפילו חוץ מן הדין, שאין בכל צי"ד כח בזה אלא"כ הוא צי"ד חשוב ומוחזק בחכמה וחסידות, ומסיק המהרש"ך דמ"מ האמת הוא שכל דיין או בית דין סגי לעכב אע"פ שלא יהיה כ"כ מוחזק ומומחה. ודייקו בפד"ר כרך ב עמ' 73 שגם דיין יחיד רשאי לעכב כדי להליל עשוק מיד עשוק, לפי שמעשה העיכוב אינו ככל מעשה צי"ד הדין לחייב את החייב מענם הדין, אלא מעשה עפ"י הלכה מיוחדת להליל עשוק מיד עשוק. ובשו"ת דברי חיים מלאנו ח"ב סי' ז כתב: מנהגו לעקל אפי' על טענה כל דהו. וכיון שזו מניעה אינו ככל מעשה צי"ד הדין לחייב את החייב מענם הדין, אלא מהלכה מיוחדת כדי להליל עשוק מיד עשוק, ע"כ גם אם היה הדיין קרוב של לך מהלדדים מחוייב הוא להליל העשוק מיד עשוק, ורשאי הדיין - ואף חייב - להליל העשוק גם במעמד לך אחד בלבד, עד לצירור הדין צצ"ד.